

Sófár

2005. 04. 18.

אזאזא - עתון של הקהילה היהודית בנירעגיהאזא - a Nyíregyházi Zsidó Hitközség lapja

Zájin ádári közgyűlés

A tartalomról

Zájin Ádári közgyűlés

A kállói csodarabbi

Izraeli diplomata Nyíregyházán

A zsidó Nyíregyháza: Sellei László visszaemlékezései IV.

A Mágid szerkezete a Hágádában

Rejtő Jenő emlékére

2005. március 20-án a Nyíregyházi Zsidó Hitközségben megtartott közgyűlés határozatképes és eredményes volt. A megjelent hitközségi tagok változtatás nélkül elfogadták a vezetőség által előkészített új Alapszabályt, aminek lényegét az előző számunkban már ismertettük. A közgyűlés ezt követően jóváhagyta a vezetőség 2004. évi pénzügyi beszámolóját és a 2005. évi gazdálkodásra vonatkozó tervet is.

Az Alapszabály elfogadásával Hitközségünk elnevezése Nyíregyházi Zsidó Hitközségre változott. Az Alapszabály teljes szövegét bárki megtekintheti a Hitközség irodájában, és arról másolatot is kérhet.

Ezt követően Kertész Gábor elnök úr méltatta Mose rabbénu személyét a próféta születésének és halálának, azaz Zájin Ádár emlékűnének kapcsán. Beszédében kitért Mózes fellépésének jelentőségére és történelemre gyakorolt hatására.

A megjelentek végül a Nőegylet által készített ízletes kocsonyás halból fogyaszthattak.

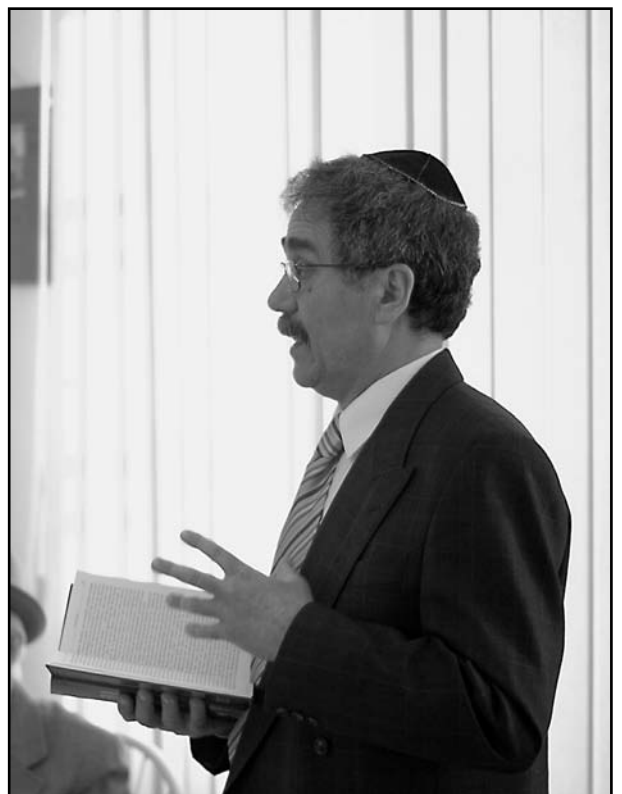
Ebben az évben, a nyári hónapokban újabb közgyűlés megtartására is szükség lesz, mivel a vezetőség négy éves mandátuma az idén lejár.

Tájékoztatjuk a kedves hitközségi tagokat továbbá arról is, hogy a Hitközségünk közösségi háza egyes ablakait műanyag nyílászárókra cserélik ezekben a napokban a jobb zaj- és hőszigetelés érdekében. A munkálatokkal egyben belső festésre is sor kerül.

fotók: toth-abri

Ha Zájin Ádár, akkor kocsonyás hal

Kertész Gábor

A kállói csodarabbi

Taub Eizik Izsák 1751-ben Nagykállón született. Szülei szegény sorsú árendás emberek voltak. Apja fiatalon elhalt; a négyéves korában árvaságra jutott kis Eiziket édesanyja nevelte. A feltűnően értelmes fiút az 1766-ban Nagykállón járt Leb Szarahs nikolsburgi rabbi magával vitte Morvaország fővárosába, az ottani főrabbi tanházába. A fiatal ember tíz évig maradt ott, majd egy lengyelországi talmudiskolába ment, ahol újabb öt évet töltött el elmélyült tanulással. Tizenöt évi tanulás után papi diplomával a kezében indult haza szülőföldjére, ahol megválasztását követően negyven évig - haláláig - viselte a főrabbi tisztességet.

1781-ben választotta meg a nagykállói és a többi szabolcs megyei izraelita hitközség Nagykálló és Szabolcs Megye főrabbijává a már életében legendás hírűvé vált Taub Eizik Izsákot. A pásztorfiúból lett rabbi tudásával, ékesszólásával, emberi bölcsességével és jóságával tette országszerte ismertté nevét; a kállóit az ország egyik legtekintélyesebb hitközségévé emelte.

Rendkívüli egyéniség volt. Nem az örökkévalósággal bíbelődő, remetehajlamú aszkéták közül való; inkább természetes életbölcsességgel megáldott, tanító szándékú gondolkodó. Szerette a természetet: naphosszat a mezőket - réteket járta, ott tanított a Kabala tiszteletére, igyekezett átlátnálni tanítványaiába a chaszidista életszemléletet. Ez a népies vallási irányzat, amelynek Taub Izsák magyarországi megalapítója volt, s amely a hagyományok szerint már a bibliai időkben létezett, (valójában a chaszidizmus nem bibliai eredetű, a XVIII. sz.-ban alapította R. Jiszráél Sem-Tov Galileában) az élet legfőbb feladatának a harmonikus örömmérsékletben való megtisztulást hirdette, amit belsőleg átélt lelkesedés révén érhet el az ember.

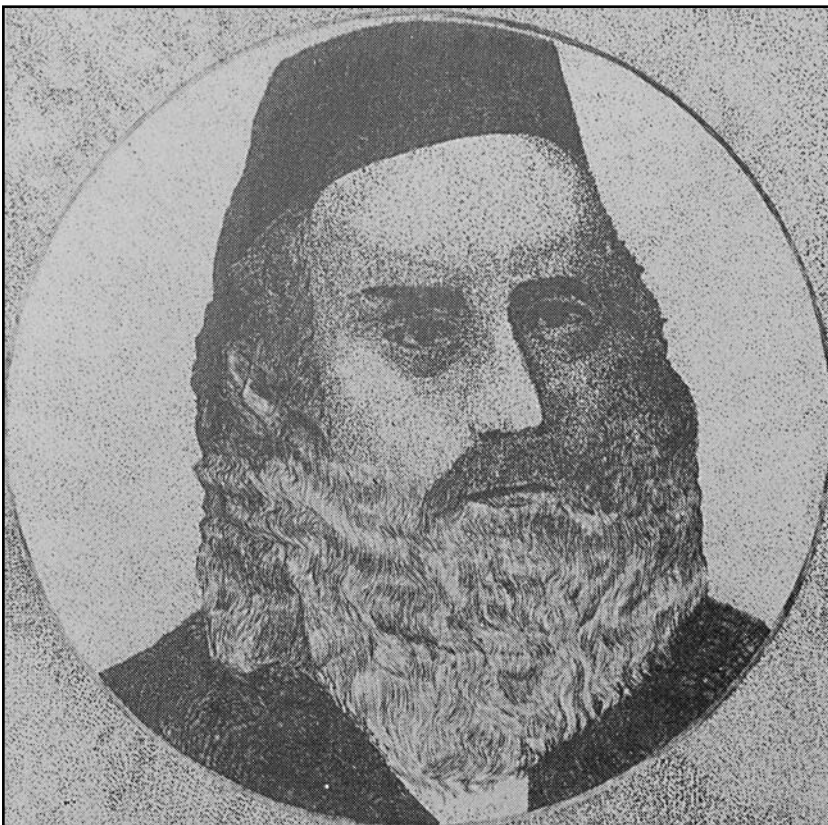
Az imádkozás nem kötelességszerű, lélektelen rítus, hanem örömteli, emelkedett aktus, a boldogság-érzés kifejezője. A chaszidisztikus közösségi élet központjában a vigasztalást és tanácsokat osztó Rebbe, a Cadik (csodarabbi) áll.

Taub Eizik Izsák egyházvezetői szerepe és személyes tulajdonságai által az idők folyamán a chaszidizmus legendakörébe emelkedett és mesés alakká lényegült át. Ránk maradt egyetlen hiteles, tárgyiasabb leírását Kuthy (Schönbrunn) József, volt nagykállói igazgató tanító hagyta hátra. Feljegyzéseit egy Polatsek József nevű szabómester

elbeszélése alapján 1879-ben készítette. Az elbeszélő tekintélyes embernek számított, az iskolaszék tagja volt. Személyesen ismerte a Cádikot.

„Térdig érő nadrágot, plundrát viselt és fehér harisnyát, csatos cipőt. Magas, erős alakú volt a rebe, nagy homlokkal, okos szemekkel, amelyek mindig mosolyogtak. Folyékonyan beszélt magyarul. Okos, praktikus ember volt, aki számolt az emberek gyarlóságaival és ismerte gyengéiket.“ Rebe Eizik tréfás ember volt: egy alkalommal magával ragadta a híveket, oly szépen énekelte a Neilát. Mikor aztán a hívei körülvették s dicsérték szép imádkozását, odafordult híveihez és azt mondta: „Ma az imánál Áron, a főpap segített nekem.“

Fennmaradt róla, hogy kedvelte a magyar népdalokat. Kihallotta belőlük saját népe fájdalmait és megváltásvágyát is; ilyen dallamokat énekelhettek szerinte Izrael gyermekei a babiloni vizek mellett. A „Szól a kakas már“ kezdetű népdalt a zsidóság melankóliáját kifejező héber motívumokkal szötte át, s szövegét is kiegészítette:

Taub Eizik Izsák, a Kállói Cádik

„De mikor lesz az már / Ideje volna már / Épüljön fel a szentély / Töltsd meg a Ciont / Hadd énekeljünk ott új dalt / És vigassággal vonuljunk fel oda.“

A híres rabbi kezdeményezte a megrongálódott régi helyére a hitközség „Nagytemplomának“ felépítését (1800-ban avatták). Nevéhez fűződik két nagy hírű egyesület alapítása. 1814-ben jött létre a Betegeket Gyámolító Egyesület, 1815-ben a Szent Egyesület (Chevra Kadisa). Az alapítólevél rímes prózában íródott: „Minthogy bölcsseink szerint / a Tóra jámborságra int / S mert a jótékonyság maga / A Világ tartó oszlopa... / S mivel saját szemében mindenki jó / (hisz ki-ki a maga ügyében igaz bíró) ezért mi elhatározzuk / létrejöttödet Chevra Kadisánk... / Most majd buzdítjuk egymást, mivel / hol szükség van, ott gyorsan adni kell ... Mi az ember hivatása? / Jót tenni, amíg van hatása / hisz az ember Isten mása ...“

Taub Eizik Izsák 1821-ben halt meg. Temetésén megjelent a város lakossága, s a keresztény egyházak lelkipásztorai. Kívánságára a temető bejáratánál helyezték örök nyugalomra: „Itt mérjük ki a sírhelyemet, fiaim. Én legyek itt az utolsó!“

Meghagyta híveinek, sírkövére csak annyit írjanak, hogy becsületes zsidó volt. Sírházhoz, halálának évfordulóján (Ádár hó 7-e, Mózes születésnapja és halálzásának dátuma is) azóta is sokan zarándokolnak.

A Cadik Jahrzeitja 2005-ben március 18-ára esett. Ez alkalomból is több száz - főleg tengeren túli - zarándok kereste fel Nagyállóban a Balkányi úti régi zsidó temetőben - a nevéhez méltóan felújított - örök nyughelyét.

Kovács László

forrás: Dr. Kiss Gábor: A kállói Cadik

Izraeli diplomata Nyíregyházán

Asaf Ichilevich, Izrael Állam magyarországi nagyköveteinek helyettese látogatott Nyíregyházára március elején az Eötvös Károly Magyar-Izraeli Baráti Kör meghívására. Az izraeli diplomata itt tarkózkodása során felkereste a Krúdy Gyula gimnáziumot is, ahol fiatalok kérdezhették Izraelről és a közel-keleti helyzetről.

A nap végén a Baráti Kör tagjai és más meghívottak, közöttük a Hitközségünket képviselő Kertész Gábor elnök, Ormos László és Tóth-Ábri Péter hitközségi tagok folytathatták a beszélgetést a nagykövethelyettessel a Bencs vilában.

Ichilevich úr a jelenlévők kérdésére kitért a szíriai hadsereg Libanonból történő kivonulása jelentőségére, és az iraki demokratizálódási folyamatokra. Megemlítette továbbá az iráni fegyverkezés veszélyeit is.

Beszámolt arról, hogy a nyíregyházi középiskolai látogatása során örült a sok kérdésnek, és meglepetten tapasztalta, hogy egy diák sem vádolta Izraelt a palesztinok elnyomásával, ilyen jellegű kérdés nem hangzott el.

A nagykövethelyettes kitért arra is, hogy az izraeli hadseregben, a CÁHÁL-ban milyen szerephez jutnak a fiatal lányok, akik adott esetben motiváltabbak a férfiaknál, és ma már akár éles bevetésben is részt vehetnek, bár ilyen irányú tapasztalata a hadseregnek már évek óta - hála Istennek - háború hiányában nincsen.

A diplomata megnyugtatta a jelenlévőket, hogy semmi különös nem történt, amikor nemrég egy magyar újságíró provokálta egy rendezvényen a Magyarországon járó izraeli külügyminisztert azzal, hogy egy óvatlan pillanatban levetett zakója és inge alatt becsempészett „Free Palestine!“ (Szabadítsátok fel Palesztínát!) feliratú pólóban próbálta meg fényképeztetni magát a zsidó állam külügyminisztere mellett. A férfit gyorsan eltávolították a helyiségből, majd másnap állásából is kirúgták.

A jelenlévők felvetették a „megszállt“ területek kiűrésének problémáját, a telepések kártalantásának ügyét is. Végül szó esett arról, hogy az izraeli fiatalok ugyanolyan mértékű drogproblémákkal küzdenek, mint bármely más nyugati ország fiatalága.

fotó: toth-abri

T-Á. P.

Asaf Ichilevich és Kertész Gábor

A zsidó Nyíregyháza: Sellei László visszaemlékezései IV.

Nyíregyházán a két háború között több sportegyesület is működött, de vidéki, sőt mondhatnánk, hogy országos viszonylatban csak két egyesület számított igazán. A kicsit elegánsabb, kék-fehér színű NYTVE, ahol a sportolók zöme diákokból, érettségizett tisztviselőkből és diplomával rendelkező fiatalokból tevődött össze. A zöld-fekete színű NYKISE a kereskedők és iparosok sportegyesülete volt, és a sportolók nagy részét ők és segédek, kétkezi munkások, és néhány köztisztviselő alkotta. A drukkerok (értsd: szurkolók, abban az időben így hívták) körülbelül egyenlő arányban oszlottak meg a városban. A rivalizálás igen nagy, de abszolút sportszerű volt a két egyesület között. Mindkét egyesület labdarúgó csapatában (már akkor is ez volt a legnépszerűbb sportág) többszörös kerületi bajnokok voltak, és egy NYTVE - NYKISE derbi napokig lázba hozta a város sportszerető közvéleményét. A mérkőzésekre nyugodtan családostól is ki lehetett menni, kemény drukkolás volt, de anyázás, vagy huliganizmus soha (a huligán szót nem is ismertük). Csak a játékvezetők elmeállapotának egészséges voltát elemezték és vonták sokan kétségbe már a két háború között is. A következőkben rátérek a zsidók szerepére a város sportéletében.

**„... azért
hogyan az
egyesület
országos
hírű lett,
sokat tet-
tek a zsidó
vezetők.“**

Kezdem az NYTVE-vel (nem tagadom, hogy nagy NYTVE-ista voltam). Az egyesület mindenkori elnöke megyei vagy városi notabilitások közül került ki, de azért hogy az egyesület országos hírű lett, sokat tettek a zsidó vezetők. Hosszú ideig az igen szimpatikus, jó megjelenésű, kitűnő szervező, Geiger György volt a főtitkár, munkáját nagyban segítette Dr. Guttmann (Major) József titkár. (Mindketten túléltek a vészorkoszorút.) Vezetőségi tagok voltak emlékezetem szerint Bodor Pál, Dr. Rosenstein Zsigmond, a jónevű ügyvéd, Klár Elek, Hoffmann Ferenc, a kossuth téri csemegés, a sok oldalú Krémer Ferenc, Frankl Mityu, és Rosenstein József.

Az NYTVE-nek több szakosztálya volt. Úgy szólván mindegyikben voltak zsidó vállalású versenyzők. A húszas évek labdarúgó csapatának a deportálásban elpusztult Guttmann (Ács) Rezső center csatár volt a nagy sztárja. (A harmincas években egy ideig edzősködött is a csapatnál.)

Kitűnő labdarúgó volt a vele egy időben játszó Goldstein testvérpár, (Pista és Bandi). Kicsit később jött a mindig vidám Weisz Joszi. A muszosoknál pusztult el a két kitűnő csapatember, Ullmann Sanyi, és Schwartz Bulu. A harmincas években több éven keresztül védte az NYTVE hálóját Grünfeld (Zöldi) Jóska. Vele egy időben és a harmincas évek végéig erősségei voltak a labdarúgó csapatnak Deutch Laci, Langer

Sanyi (még a háború kitörése előtt Farkas Jóska-val, a tartalékapussal Franciaországba vándorolt ki), az óras Kepes testvérek, Zoli és Nándi. Különösen Zoli volt igen tehetséges munkabíró játékos. Rövidebb ideig még többen játszottak, de a nevekre már nem igen emlékszem.

Az asztalitenisz szakosztály, melynek szakosztályvezetője és versenyzője a sokoldalú Krémer Ferenc volt, a vidék egyik legerősebb szakosztálya volt. Staub Lászlóval az oldalán az országos bajnokságokon is sikerrel szerepeltek. Ez igen nagy szó, mert a magyar asztalitenisz akkor élte aranykorát. Barna Viktor, Szabados, Kelen, Boro Gida (és még mások) a világot verték végig. A felsorolt négyes még a háború kitörése előtt kivándorolt. Barnával és Boros Gidával már Stockholmban volt szerencsém többször találkozni. Krémer Feri, aki civilben a Gottesmann fatelep tisztviselője volt, a háború után az ország egyik legjobb és legkeresettebb NB I-es labdarúgó játékvezetője lett Kerekes néven. 1956-ban Amerikába távozott.

Az allround sportember Dr. Balázs (Pollák) György vívásban és Blau Sájéval az oldalán birkózásban szerzett több kerületi bajnokságot az NYTVE-nek. Velük együtt pusztult el Ukrajnában muszosként még Geiger Imre, Dr. Schwartz József, Dr. Landau Laci, Weinberger Miklós, Sejnitzler Győző, Döme István, Propper Ferenc. (Biztos, hogy kihagytam neveket az elpusztult sportolók közül. Legyen emléküök örökké áldott!)

Most rátérek a másik nagy egyesületre, a zöld-fekete NYKISE-re, melynek elnöke és igen bőkezű mecénása a

nagyvonalú, szimpatikus termény exportőr Kende András volt. Labdarúgó szakosztálya egész kiváló volt, ők is többször nyertek kerületi bajnokságot. A húszas évek második és a harmincas évek első felében a csapat erőssége volt a nyomdász Friedmann Cupi a balhátvéd posztján. Nohomovits Jaszi volt később a jobbszélső, Neumann „Szivar“ egész kiváló jobb-öszekötő volt. (Rá még a bécsi HÁKOÁH is felfigyelt.) A fiatalok közül sokat szerepelt Róth (Reményi) Jóska és az ifjúságiak között a technikus Friedmann Miki bontogatta szárnyait. A többi szakosztályban nem jut eszembe zsidó versenyző neve, ez nem zárja ki azt, hogy nem voltak. A vezetőség nagy része az volt. Salamon Ernő volt a labdarúgó szakosztály vezetője. Vezetőségi tagok voltak még Molnár Bertalan, Sehk Jenő, az igen népszerű Garz Jenő, Wirtschafter Elemér és az egyesület szíve-lelke, motorja Propper József.

Propper volt az abszolút tiszta kezű főpénztáros, akit sok akkori friedmann-telepi gyerek áldhat, mert amikor a mérkőzések előtt ment a pénztárakat ellenőrizni és meglátta a bejárat előtt ácsorgó foltos ruhájú (nem egyszer mezítlábás) gyerekcsoportot, rögtön utasította a jegyszedőket, hogy ezeket a gyerekeket engedjék be. Tudomásom szerint Propper még a vészorszak előtt, fiatalon (50-en alul) meghalt. Síriját érdemes lenne megkeresni és rendbe hozni, mert ez a nagyszívű kis ember megérdemelné.

A NYKISE vezetők közül csak Kende András élte túl a vészorszakot, a többiek Ukrajnában és Auschwitzban fejezték be életüket.

A játékvezetők testületének tagja volt a testes Dr. Szilágyi Jenő ügyvéd, Földes Miklós, Weiszhaus Jenő, Krémer Ferenc, Selich Jenő, Staub László. Majd jöttek a náci szellemű fajvédő törvények, feloszlatták a két egyesületet. Oda már nem kellettek, és ott nem lehettek tagok zsidó versenyzők, vezetők.

Propper József sírja a nyíregyházi zsidó temetőben

Sellei László

A Magid szerkezete a Hágádában

Peszách ünnepének legmeghittebb, legszebb, legcsaládiasabb mozzanata a széder este. Nevét onnan kapta, hogy az ünnep előestéjének vacsoráját egy bizonyos rend szerint kell elfogyasztani. Ez a rend a Hágádá (kb. elbeszélés) címet viselő ősi zsidó műben található, mely könyvecske évszázadokon keresztül évről-évre segített a zsidó családoknak a széder este lebonyolításában, és vezette ki gondolatban őket Micrájim földjéről, a szolgálat házából.

A széder 14 lépésből áll: 1. kádés: Kidust mondanak, megisszák az első pohár bort; 2. r'chác: a széder vezetője kezét mos; 3. kárpász: elfogyasztjuk a zöldséget, első mártás; 4. jáchác: elrejtjük az áfikománt; 5. mágid: elbeszéljük az egyiptomi kivonulást, közben elfogyasztjuk a második pohár bort; 6. ráhcá: mindenki kezét mos; 7. moci mácá: eszünk a máceszből; 8. márór: eszünk a keserű fűből, második mártás; 9. koréch: elfogyasztjuk a „Hilél-szendvicset“; 10. sulchán oréch: elfogyasztjuk a vacsorát; 11. cáfun: elfogyasztjuk az áfikománt; 12. berách: bencsolunk, elfogyasztjuk a harmadik pohár bort; 13. hálél: elmondjuk a Hálélt, elfogyasztjuk a negyedik pohár bort; 14. nircá: a széder befejezése, megtöltjük Eljáhu próféta poharát.

Ezen pontok közül leghosszabb az ötödik, azaz a mágid, amikor is a kivonulás történetét meséljük el. Nézzük át részletesen a Hágádá ezen részét szakaszról-szakaszra!

1.) hé láchmá: Ez az arám nyelvű szöveg egy meghívás, felhívás arra, hogy aki éhes, jöhet és megünnepelheti a Peszách ünnepét, és ehét a nyomorúság jelképes kenyereiből, amit a zsidók ettek Micrájimbán. Végül a szakasz kifejezi az örök reményt: ma még a goleszben (diaszpórában), de jövőre már Izrael földjén; ma még szolgák vagyunk (a

népek között másodrendűek, megvetettek, üldözöttek, „kirekesztendők“), de jövőre - reményeink szerint mindezekről szabadok.

2.) má nistáná: A má nistáná, a négy kérdés, az egyik legismertebb szöveg az egész világon a zsidók között. Ezeket a legfiatalabb gyermeknek kell feltennie a széder estén. Már a Szentély idején is létezett, de időről időre változott a kérdések száma és sorrendje. A kérdések funkciója azon alapszik, hogy a zsidó apáknak kötelessége elmesélni gyermekeiknek a kivonulás történetét. Ehhez teszik fel a gyermekek a négy kérdést, kifejezve meglepetésüket az este különlegessége miatt. Az általánosan használt áskénáz sorrend a következő: Miben különbözik ez az este minden estétől? 1. kérdés: Más estéken egyaránt ehetünk kovászos és kovásztalant, ma este kizárólag kovásztalant! 2. kérdés: Más estéken mindenféle zöldséget eszünk, ma csak keserút! 3. kérdés: Más estéken nem kell mártanunk egyszer sem, ma este kétszer is mártunk! 4. kérdés: Más estéken úgy ülünk,

ahogy kedvünk tartja, ma este hátratámaszkodunk!

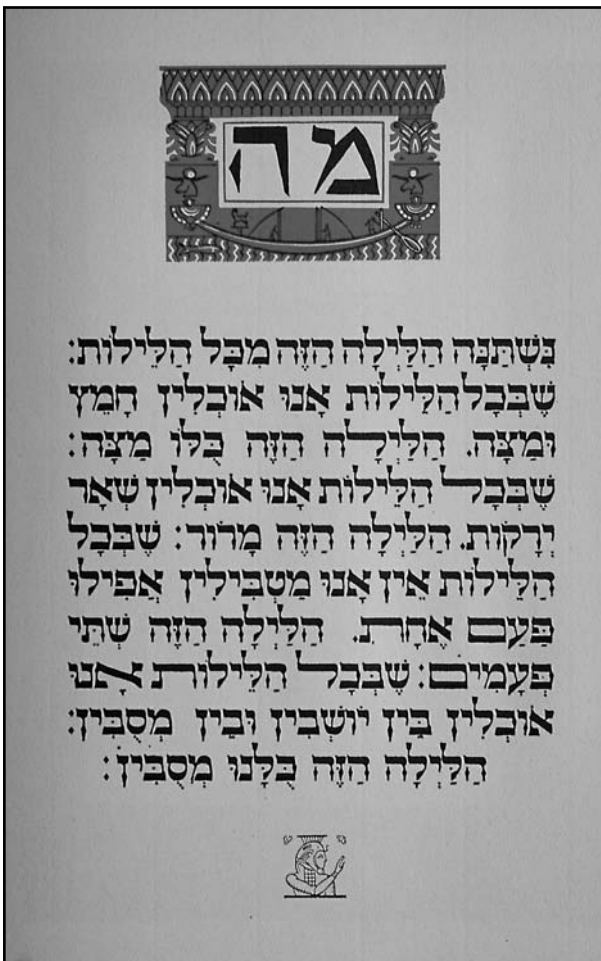
Ennek a logikája az, hogy a mácesz fogyasztása tórai micva, a máror fogyasztásának kötelezettsége a bölcsek meghagyása, a mártás pedig „csak“ hagyomány. A lubávicser hagyomány ellenben logikusabbnak tartja a mártást említeni először, majd a mácesz, végül a mártot, mivel a gyermek ezeket ebben a sorrendben látja meg. A továbbiakban az apa megadja a válaszokat, és egyben elbeszéli a kivonulás történetét.

3.) ávádim hájinu: Szolgái voltunk a fáraónak Egyiptomban, de az Ő-ó kihozott minket onnan. Ha nem tette volna meg ezt, akkor még mindig ott szolgálnánk a fáraót. Ezért a kivonulás elbeszélése olyan jelentőséggel bír, hogy még a magas szintű Tóra-ismeret sem mentesít alóla.

4.) máászé berábi: Egyszer Éliézér rabbi, Jehosúa rabbi, Élázár ben Ázárjá rabbi, Ákivá rabbi és Tárfon rabbi egész éjjel a kivonulást mesélték el Bnéj Brákbán. Az elbeszélésnek tanítványaik vetettek véget hajnalban, mikor figyelmeztették őket, hogy elérkezett a Smá elmondásának ideje.

5.) ámár rábi Élázár: Élázár rabbi felteszi a kérdést: hogyan lehet alátámasztani a Tórából, hogy a kivonulást éjjel kell elmesélni? A választ Ben Tomá adja meg a Dvárim 16:3 alapján, ahol ezt olvasszuk: „... hogy megemlékezz kivonulásod napjáról Egyiptom földjéről életed minden napján.“ „Életed napján“ jelenti a nappalokat, életed minden - vagy teljes - napján jelenti az éjjeleket is. A bölcsek más magyarázata szerint az előbbi ezt a világot jelenti, míg az utóbbi a messiási időket.

6.-10.) báruch háMákom...: Ebben a szakaszban a négyféle fiúról van szó, akiket kérdéseikről jellemeznek.

Má nistánó... részlet az OMZSA Hágádából

A bölcs fiú azt kérdezi: „Mik ezek a tanúságtételek, törvények és parancsok, amelyeket az Ő-ó, a mi Istenünk előírt nektek?“ (Dvárim 6:20) Válaszul el kell mesélni a Peszách részleteit. A gonosz fiú azt kérdezi: „Miféle szertartás ez nektek?“ (Smot 12:26) A válasz: „... ezt cselekedte az Ő-ó velem, mikor kihozott Egyiptomból.“ (Smot 13:8) A gonosz fiú azért gonosz, mert azt kérdezi: „Miféle szertartás ez nektek?“ Nektek és nem nekünk: tehát kivonja magát a közösségből. A együgyű fiú azt kérdezi: „Mi ez?“ (Smot 13:14) A válasz: „... erős kézzel hozott ki bennünket az Ő-ó Egyiptomból, a szolgaság házából.“ (Smot 13:14) Végül van olyan fiú, aki kérdezni sem tud. Rá ez vonatkozik: „És meséld el a fiadnak azon a napon ezt mondva: ezért ezt cselekedte az Ő-ó velem, mikor kihozott Egyiptomból.“ (Smot 13:8)

11.) jáchol meros: Mikortól kell belekezdeni a kivonulás elmesélésébe? Ros chodes Niszántól? A válasz: nem, mert a Smot 13:8 szerint: „És meséld el a fiadnak azon a napon ezt mondva: ezért ezt cselekedte az Ő-ó velem, mikor kihozott Egyiptomból.“ Tehát ugyanazon a napon. Ez viszont lehet nappal is. De az idézet ezt is tartalmazza: „... ezt mondva: ezért...“ Az ezért a máceszre és a keserű füre utal. Ez azt jelenti, hogy akkor kell elbeszélni a kivonulást, mikor a mácesz és a keserű fű előttünk van: tehát este.

12.) mitchilá: Ezzel megkezdődik a kivonulás tényleges elbeszélése, de egészen Ávráhám ávinu életével kezdődően. Ennek az az alapja, hogy a Tóra szerint a zsidók 430 évig voltak Egyiptomban. Ténylegesen azonban a 430 év attól

számítandó, hogy Ávráhámnak megígértetett Jicchák születése. Atyáink más isteneket szolgáltak, de az Ő-ó elhozta Ávráhamot a folyón túlra, Kánaán földjére, és adta neki Jicchákat. Jicchák nemzette Eszávot, és Jáákovot, aki Egyiptomba költözött.

13.) báruch somér: Ez a szakasz Istent dicséri, aki betartja ígéreteit, így azt is, amit Ávráhámnak ígért, mikor kijelentette, hogy 400 esztendő múlva - amit Jicchák születésétől kell számolni - utódai kivonulnak majd a szolgaság földjéről.

14.) vehí séámdá: Ez az ígélet vigyázott atyáinkra, de ugyanúgy vigyáz ránk is, hiszen nem csak az akkor élő zsidóknak volt meg az ellensége, hanem minden nemzedéknek meg kell küzdenie az ellene felkelőkkel.

15.) cé ulmád: A következő szakaszok a Dvárim 26:5-8-at elemzik szinte szóról-szóra, minden egyes gondolatot egy másik szentírási résszel összekapcsolva. A kapcsolatot sokszor egyetlen egy szó képezi, mely mindkét idézetben szerepel.

„...Az arámi atyámra tört, ezért lement Egyiptomba és ott lakott kevesedmagával, és ott nagy, hatalmas és megsokasodott néppé lett. Az egyiptomiak rosszat forraltak ellenünk, gyötörtek minket, és kemény munkára kényszerítettek bennünket. De az Ő-óhoz, atyáink Istenünkhöz kiáltottunk és meghallotta az Ő-ó a hangunkat, és meglátta szenvedésünket, küszködésünket és elnyomásunkat, és kihozott bennünket az Ő-ó Egyiptomból erős kézzel és kinyújtott karral, nagy retentéssel, jelekkel és csodákkal.“

„Az arámi atyámra tört...“ Az „arámi“, Lábánra, Jákob apósára vonatkozik. A Hágadá szerint a fáraó meglegedett azzal, hogy a zsidó kisfiúkat veszítse el, de Lábán mindent el akart pusztítani. Tény, hogy mikor Jáákov „elszökött“ családjával tőle, Lábán üldözőbe vette őket. A chászid magyarázat szerint azonban ez nem fizikai, hanem szellemi elpusztítást jelent. Unokáit az ő, és nem az ávráhámi szellemben akarta nevelni.

16.) vájéred: „... lement Egyiptomba...“ Isten gondviselése „kényszerítette“ Jáákovot, hogy Egyiptomba lemenjen, hogy a család megmeneküljön az éhínség elől.

17.) vájágor sám: „... és ott lakott...“

Csak ideiglenes lakott ott, nem telepedett le, hiszen „ezt mondták a fáraónak: lakni jöttünk ide a földre, mert nincs legelő szolgálid nyájának, mert nagy az éhezés Kánaán földjén. És most had lakhassanak szolgálid Gósen földjén.“ (Brésit 47:7)

18.) bimtáj méát: „...kevesedmagával...“ Ez utalás arra a tórai feljegyzésre, hogy 70 személy költözött Egyiptomba Jákobbal együtt, de az Ő-ó úgy megsokasította Izraelt, mint az ég csillagait. (Dvárim 10:22)

19.) vájehí sám: „...és ott ... néppé lett...“ Izrael annyira megsokasodott, hogy külön népként jelent meg ott.

20.) gádol ácum: „...nagy, hatalmas...“ A Smot 1:7 szerint Izrael gyermekei annyira elszaporodtak, hogy az egész föld betelt velük.

21.) váráv: „... megsokasodott...“ Itt a Hágadá Jechezkél prófétát idézi. A próféta Izraelt egy szerencsétlen, a vérében fetregő személy képében látja. De így szólt: kelj életre a véredből! Szaporodj el, mint a mező füve! Tehát úgy sokasodj el!

22.-23.) vájáreu otánu: „rosszat forraltak ellenünk...“ Ez arra utal, amit a fáraó mondott: találjunk ki valamit Izrael ellen, nehogy háború esetén ellenségünk oldalára álljon és elmenjen az országból.

24.) vájéanu: „... gyötörtek minket...“ Ez a rabszolgamunkát jelentette.

25.) vájitnu: „... kemény munkára kényszerítettek bennünket.“ Ez jelentette az építkezést.

25.-26.) vánicák: „... az Ő-óhoz, atyáink Istenünkhöz kiáltottunk...“ Ez utalás a Smot 2:23-ra: miután meghalt Egyiptom királya, Izrael fiai felnyögtek és Istenhez kiáltottak a rabszolgaságból, és a kiáltásuk felhatolt Istenhez.

27.) vájismá: „... és meghallotta az Ő-ó a hangunkat...“ Ahogy az előbbieken említett szakasz folytatódik: „Isten meghallotta kiáltásukat, és megemlékezett szövetségéről...“ (Smot 2:24)

28.) vájár: „... és meglátta szenvedésünket...“ Folytatódik az utalt idézet a Smot 2:25-tel. „És meglátta Isten Izrael fiait és megtudta Isten.“ Azaz megismerte Isten a helyzetüket, Rási szerint figyelmet fordított rájuk, nem fordította el szemeit. A szenvedés alatt itt a Hágadá szerint a házas élet ellehetetlenítését kell érteni, melyre nem volt lehetőség a kemény munka miatt.

A négy fiú illusztrációja egy Hágadában

- 29.) véét ámáléjnu: „... küszködésünket...” Ez utalás a folyóba ölt fiúgyermekre. A kapcsolatot talán a gyermekvállalás fáradoimaira való utalás képezi.
- 30.) véét láchácénu: „... elnyomásunkat...” Ahogy az Ö-ó Mózesnek mondta: láttam azt az elnyomást, mellyel az egyiptomiak sújtják őket. (Smot 3:9)
- 31.-32.) vájociénu: „... és kihozott bennünket...” Ebben a lényeg az, hogy az Ö-ó személyesen hozta ki az ő népét Egyiptomból. Nem angyal, nem szeráf, nem küldött által, hanem ő maga.
- 33.) bejad cházáká: „... erős kézzel...” Ez utalás a Smot 9:3-ra: íme az Ö-ó keze lesújt a mezőn legelő nyájra... súlyos dögvésszel. (Ötödik csapás.)
- 34.) uvizróa netujá: „... és kinyújtott karral...” Itt a Hágádá kardra utal. A Krónikák első könyve (21:16) beszámol arról, hogy amikor Dávid király elhatározta, hogy népszámlálást rendel el Izraelben, ez az Ö-ó előtt nem volt kedves. Büntetésül választhatott: vagy három évig éhség sújtja a földet, vagy három hónapig ellenség támadja az országot, vagy három napig isteni csapás sújtja a nemzetet. Dávid az utolsót választotta és látomásban meg is látta az Ö-ó angyalát, amint kivont karddal áll a kezében, amely Jeruzsálem ellen van kinyújtva.
- 35.) uvemorá: „... nagy rettentéssel...” Ezt a Hágádá a sekínával, az isteni jelenléttel magyarázza. Hiszen amikor Isten megjelent a Szináj hegyen, ott szintén voltak „nagy rettentések”. (Dvárim 4:34)
- 36.) uveotot: „... jelekkel...” Ez Mózes botját jelenti, mert Isten így szólt hozzá: ezt a botot vedd a kezébe, amivel jeleket cselekedhetsz. (Smot 4:17)
- 37.) uvemoftim: „... csodákkal...” Ez utalás a vérre, tehát, hogy a folyóvíz vérré vált, mivel Joél próféta így ír: „és adok csodákat az égen és a földön: vért, tüzet, és füstoszlopot.” (Joél 3:3)
- 38.) dávár ácher: Az „...erős kézzel és kinyújtott karral, nagy rettenéssel, jelekkel és csodákkal” szavak másik magyarázata következik. E szerint mindegyik kifejezés két-két csapást jelent, és mivel öt van felsorolva, így „kijön” a tíz csapás.
- 39.) rábi Jehudá: Jehuda rabbi összeolvasta a tíz csapás héber neveinek kezdőbetűit három szóban: „decách, ádas, beácháv”.
- 40.) rábi Joszé: Ha az egyiptomiakat otthonukban tíz csapás érte, akkor a tengernél ötven, hiszen a varázslók ezt mondták a fáraónak: „Isten ujja ez!” A tenger kettéválásánál azonban a Tóra Isten kezét említi. Így mondhatjuk, hogy ha Isten ujja Egyiptomban tíz csapást okozott, akkor a keze - mivel a kézen öt ujj van - ötször tizet, azaz ötvenet.
- 41.) rábi Éliézér: Éliézér rabbi azonban azt mondja, hogy a tíz egyiptomi csapás egyenként négyet jelentett, mivel a 78. Zsoltár 49. verse azokat így idézi fel: „Rájuk bocsátotta felgerjedt haragját: a felbőszülést, a felindulást, a szorongatást, a vészangyalok seregét.” Ez négy csapás egyenként, tehát negyven Egyiptomban és kettőszáz a tengernél.
- 42.) rábi Ákivá: Ákivá rabbi tovább megy. Ő az előzőekben hivatkozott zsoltár részletnél a felgerjedt haragot veszi elsőnek, így nála egy csapás nem négyet, hanem ötöt jelent. Tehát Egyiptomban ötven, a tengernél pedig kettőszázötven csapás sújtotta őket.
- 43.-44.) kámá máálot, ál áchát: Ebben a szakaszban Isten jótettei vannak felsorolva, azzal a megjegyzéssel mindegyiknél, hogy csak annyi is elég lett volna nekünk, de ő mégis az összest megtette.
- 45.-48.) rábán Gámliél: Gámliél rabbi felhívja a figyelmet arra, hogy a széder estéhez fűződő kötelességünk megemlíteni három dolgot: a pászkát, a máceszt és a keserű füvet. A peszách áldozat annak emléke, hogy a pusztító angyal elkerülte (pászách) a zsidók házát Egyiptomban a peszách áldozat miatt. A mácesz, a kovásztalan kenyér a sietséget jelképezi, amivel Izrael fiai kijöttek Egyiptomból, így nem volt idejük megkeleszteni a tésztát. A keserű fű annak emléke, hogy az Egyiptomiak megkeserítették életünket
- 49.) bechol dor: Végül a Hágádá megjegyzi: mindenkinek minden korban úgy kell megülnie a szédert, mintha ő maga személyesen részt vett volna a kivonulás eseményeiben.
- 50.) lefichách: Ez a szakasz felhívás Isten dicséretére.
- 51.) hálélujá: Az előző pontnak megfelelően részlet a Hálélból.
- 52.) báruch átá: Befejezés a második pohár borra mondott áldással.

Tóth-Ábri Péter

felhasznált irodalom:

Az örökös éjszakája Peszáchi Hágádá
(Magyar Könyvklub, Chábád Lubavics Egyesület)

Kellemes és kóser Peszáchot kívánunk minden kedves olvasónknak!

Rejtő Jenő emlékére

Az idén 100 éve született Rejtő Jenő a magyar irodalom legkülönösebb, legsajátosabb egyéniségei közé tartozik. Egyetlen irodalomtörténet sem tárgyalja behatóbban, egyedül csak a Magyar Irodalmi Lexikonban szerepel. Kevesen foglalkoztak életével, egyéniségével, de még kevesebben a műveivel. Ezen kevesek egyike volt dr. Paulay Lajos pszichológus, aki egész életét Rejtő Jenő kutatásának szentelte. A többség azonban máig úgy tartja számon P. Howard regényeit, mint közönséges ponyvairodalmat, és az irodalomtörténet azt sem vette tudomásul, hogy élt, holott olvasottsága még Jókaiéval is vetekszik. Sem kritikát, sem elismerést nem kapott.

A P. Howard és Gibson Lavery írói álneveken is jól ismert Rejtő azt a vonalat képviseli, amely Rákosi Viktorral kezdődött, Heltai folytatta, de mindenképpen Rejtőt tartják a legszélsőségesebb, ugyanakkor a legnépszerűbb változat megalkotójának, aki egyaránt népszerű az alig olvasók táborában és az irodalmi szakértők kis csoportjában is.

Rejtő Jenő Reich Jenőként látta meg a napvilágot, Budapesten 1905. március 29-én, Reich Lipót nyomdai tisztviselő harmadik, legfiatalabb fiaként. Két bátyja volt, Lajos 1902-ben, Gyula 1903-ban született. Később, a történelmi események hatására mindhárom fiú magyarosította a nevét: Lajos Egreire, Gyula Révaira, Jenő pedig a jól ismert Rejtőre.

Magánéletében ugyanolyan türelmetlen és pergő volt, mint alkotói tevékenysége. Nem emlékeznek meg a Rejtővel foglalkozó kutatók nagy, epekedő szerelmekről. Türelmetlensége nem engedte meg a hosszú próbálkozásokat.

Magdával, a törekeny, szőke hajú műfordítóval Jenő, a már beérkezett, ismert író 1937. februárjában házasodott össze. Olaszországba utaztak, majd visszatértek Pestre. Később újra olaszországi túra következett. Volt Rejtő felkérésre alkalmi sportújságíró, de tudósított a Fiera di Milano vásárról is. Már a vásár idején érezte, hogy kezdenek elkopni az idegei, több nyugalomra vágyott.

Volt hogy két-három órát diktált egyszerre fergeteges tempóban a gépírónőnek, közben rengeteget dohányzott, kávézott és ak-tedront szedett. Ha pénzsűkében volt egy kis formátumú, ötven flekkes könyvet 2 nap alatt megírt.

Már 1937-ben elérte Rejtőt a világháború előszele, többek között ez is nyugtalanította. 1938, Csontribrigád: az első munkaszolgálatos behívások hatására hátborzongató víziót festett a jövőről, a koncentrációs tábornak megfelelő Pokoltetőről.

Rejtő önbizalma foszladozott, kezdett tudatosulni benne az, hogy zsidóként mi vár rá. Elkeseredettsége inspirálhatta A temetésem című komor hangvételű versét is. A megfeszített munkatempó, a politikai helyzet romlása és a konokul lenyelt aktedronok mellé az is fokozta az idegességét, hogy úton-útfélen olyan ismerősökkel, akik már megkapták a munkaszolgálatos behívójukat.

1942. október 9-én az Egyedül vagyunk című nyilas lap Bemutatjuk Pizskos Fred szerzőjét címmel egy cikket jelentetett meg, mely az íróra nézve felért egy merénnyel. A lap szépen körülírva tudtára adta mindenkinek, hogy Rejtő Jenő tulajdonképpen Reich Jenő, azaz egy zsidó, aki még mindig itt ül a Japán kávéházban. Szinte felhívta az illetékes hatóságok figyelmét erre a tényre. Meg is kapta a munkaszolgálatos behívóját. Jenő elindult előbb Nagykátára, majd onnét továbbirányították Szecsőre.

November 27-én Nagykátán az Ukrajnába induló 101/19-es munkaszolgálatos század a búcsúzás utolsó perceit élte. A többi induló között ott állt Rejtő Jenő is, karján a megalázó sárga karszalaggal.

A Tigris utcába, Rejtő szüleihez, 1943 januárjában egy távirat érkezett Reich Lipót nevére. A kiegészítő parancsnokság röviden és ridegen közölte a családdal, hogy Reich Jenő munkaszolgálatos meghalt. Az apa nem akart hinni a fia halálhírében, hiszen másokkal is megesett, hogy halottként nyilvántartott hozzátartozójuk mégis élt. Kerestetni kezdte fiát, ám május 5-én az illetékes katonai szervek megadták a végleges, lesújtó választ.

Az író halálának körülményeiről Rajna János artistától vannak adataink, aki még Pestről ismerte Jenőt, s a vele való kinti találkozáskor örömmel konstataálta, hogy az író viszonylag szerencsésen átvészelte az eddigi megpróbáltatásokat.

Ukrajnában, közel 40 fokos hidegben meneteltek ismeretlen céljuk felé. Jenő fáradt volt, rogyadozott, de a hátizsákjától akkor sem vált meg. Végül legyőzte a flekkentífusz.

Hiába volt készen az ötleteket oly bőségesen árasztó koponyájában még további más mű, a sors nem engedte, hogy megíródjon. Rejtő-Reich Jenő, P. Howard, G. Lavery meghalt.

Peszáchi imarend

április 23., szombat, 18:30: erev Peszách I.
április 24., vasárnap, 8:30: Peszách I., sáchrít, muszáf
április 24., vasárnap, 18:30: erev Peszách II.
április 25., hétfő, 8:30: Peszách II., sáchrít, muszáf
április 29., péntek, 18:30: erev Peszách VII.
április 30., szombat, 8:30: Peszách VII., sáchrít,
muszáf, **Mázkir!**
április 30., szombat, 18:30: erev Peszách ácháron
május 1., vasárnap, 8:30: Peszách ácháron, sáchrít, muszáf

A hitközségi széder
este az idén április 24-
én, Peszách második
előestéjén, vasárnap
18:30-tól lesz, mivel a
sábeszi tilalmak meg-
nehezítik az első
előestén történő ren-
dezést!

Halálozás

A hozzátartozók és a Hitközség tagjainak részvételével helyezték április 6-án örök nyugalomra 80 éves korában elhunyt hittestvérünket, Lefkovits Dezsőné, Adler Erzsébetet (Eszter bász Ráchel).

A gyászszertartást Frölich Róbert főrabbi vezette. Gyászbeszédében kitért hittestvérünk életútjának rövid ismertetésére, küzdelmeire, áldozatkészségére, és család-szeretetére.

Gyászolják: lánya Edit, veje Kertész Gábor, unokái Viktor és Máté, rokonai, hozzátartozói és a Hitközség tagjai.

Emlékét megőrizzük örökké!

Varnus Xaver koncert

*Várhatóan ismét koncertet ad
Varnus Xaver orgonaművész a
nyíregyházi zsinagógában május
22-én. Tájékoztadjuk
hittestvéreinket, hogy a koncertet
nem Hitközségünk szervezi.*

Temetői nyitvatartás

április 1-jétől:
hétfőtől csütörtökig: 9:00-tól 16:00-ig
vasárnap: 9:00-tól 14:00-ig

Rendkívüli esetben hívható telefonszám: 06-30-652-7051

Lág Báomer

*Május 27-én, Lág Báomer-kor
szabadidős délutáni programra,
izraeli élménybeszámolóra és
halászlére várjuk a kedves
hitközségi tagokat a hitközségnél
12:00-tól!*